

ÚJ TEMATIKUS FÓKUSZOK ÉS CÉLCSOPORTOK KIJELÖLÉSE KÉPZÉSI- ÉS KARRIERUTAK FELTÁRÁSÁVAL, VIZSGÁLATÁVAL, ELEMZÉSÉVEL

Kutatási tervek a workshopok tapasztalatai alapján

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Készült az EFOP-3.4.5-VEKOP-17-2017-00001 azonosítószámú, *Rendszerszintű fejlesztések és hozzáférés bővítését szolgáló ágazati programok a felsőoktatásban* kiemelt projekt DPR Pillér megvalósítása során.

Szerző: Veres Edit, pillérvezető

Felelős kiadó:

Dr. Gloviczki Zoltán

© Oktatási Hivatal, 2020

Az Oktatási Hivatal kiadványa az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg. A kiadvány adatainak bármilyen formában történő nyilvános közzétételéhez vagy felhasználásához a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges.

Bevezetés

A felsőoktatási hallgatói életút, a felsőoktatási tanulmányok alatti munkavégzés jelenléte/hiánya, illetve annak jellege jelentősen átalakult az elmúlt években. Szaknyelvi közhellyé kezd válni, hogy az 'atipikus a tipikus': nem a nagy hallgatói tömegek jellemzője már a lineáris felsőoktatási életút. Egyre elterjedtebbek a szakváltások, újrajelentkezések (rególya státusz), a kreditrendszer lehetővé és élővé tette az egyéni habitus megjelenését a tanulmányi előrehaladásban, a külföldi tanulmányok lehetősége színesítette az életutat, a passziválás elterjedtebbé válása (főleg a lemorzsolódás kockázatával érintett célcsoportokban) olyan új társadalmi problémák felvetését, olyan új kutatási kérdések megfogalmazását teszi szükségessé, amely hagyományosan nem volt része a diplomás pályakövetési rendszer elemzési fókuszának.

A megváltozott képzési- és karrierutak új célcsoportok azonosítását és új kutatási témák megjelenését eredményezték. A módszertanfejlesztés fókuszában az állt, hogy a főosztály összes kutatási moduljában azonosításra kerüljenek mind az új célcsoportok, mind az új kutatási témák, ezért az összegző jelentés kutatási modulonként összegzi az eredményeket.

1. Új kutatási témák és fókuszok

Új kutatási fókuszok, témák, célcsoportok meghatározására a diplomás pályakövetési rendszer valamennyi kutatási modulja lehetőséget ad.

Kutatási modulok:

- Frissdiplomás kutatás: online survey sztenderd kérdőívvel, amely a végzést követő 1,3,5 évvel kapnak meg a végzett a felsőoktatási intézménytől amelyben tanulmányaikat folytatták. A Frissdiplomás kutatással egy adatfelvételi hullámban zajlik a felsőoktatásban tanuló hallgatók megkérdezése is (aktív hallgatói kutatás részmodul)
- Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése: adatintegrációs eljárás keretében hat hatósági adatbázis összekapcsolásával előálló kutatási adatbázis, amely a képzésre vonatkozó adatokat, valamint az abszolutórium szerzés utáni meghatározott évek munkaerőpiaci és egyéb foglalkozási státuszhoz köthető adatait tartalmazza
- Felsőoktatási Pályakövetés: egy-egy belépő évfolyam hallgatói életútját és ezzel párhuzamosan munkaerőpiaci életútját követi végig

A következő táblázatban kutatási modulonként láthatóak a workshopokon felmerült ötletek kutatási javaslatok:

Frissdiplomás kutatás	Aktív hallgatói kutatás	Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése	Felsőoktatási pályakövetés
Elhelyezkedési idő vizsgálata	Lemorzolódás predikciós és védőtényezők azonosítása	Elhelyezkedési idő vizsgálata	Tanulmányok melletti illeszkedő/nem illeszkedő munkavégzés és hatása a végzésre, lemorzolódásra
Munkavállalási attitűdök	Prediktív kérdések, mint új kutatási fókuszok beemelése	Új célcsoport: duális hallgatók vizsgálata	Külföldi ösztöndíjak hatása a tanulmányi életútra
KIR+FIR+survey összekötése: mit lenne érdemes beemelni a köznevelési adatokból? Mivel bővítsük a FIR adatkört?	Hallgatói szociális helyzet elemzése, elemzési kör továbbfejlesztése	Képzési hely régiója alapján megvizsgálni az állami/nem állami intézmények közötti különbséget a munkaerőpiaci belépés szempontjából	Lemorzolódók csoportjainak azonosítása, alminták részletesebb vizsgálata
Megtérülés vizsgálata képzésenként - elemezhető integráltan a Frissdiplomás survey és az AAE?		Térbeli mobilitás vizsgálata: lakóhely-képzési hely- munkavégzési hely közötti mobilitás	Diákhitel/nem diákhitel hallgatók tanulmányi és munkaerőpiaci életútja (nem dhk-hoz képest)

Lemorzsolódás predikció és védőtényezők azonosítása		álláskereső aránya regionálisan	
Külföldi ösztöndíjak hatása a munkavégzésre		Külföldi ösztöndíjak hatása a munkavégzésre	
Nyelvvizsga és annak szintje, száma hatása a bérré, elhelyezkedésre		Mo-n tanuló külföldi hallgatók munkaerőpiaci helyzete (pl Stipendium, Erasmus)	
		Kormányösztöndíjak hatásai	
		Nyelvvizsga és annak szintje, száma hatása a bérré, elhelyezkedésre	
		Nem alkalmazotti formák a korai munkaerőpiaci életúton (echo, kata, vállalkozó)	

Horizontális jellegű témák:

- a különböző szakrendszerekben tárolt adatbázisok összekötésének megvizsgálása (pilot jelleggel) az életútvizsgálatok elvégzése érdekében (pl Felvi-Gólya-Fir-Kir)
- KSH-ból bekötni a járások hátrányos helyzetére vonatkozó információkat. Kiegészíteni az elemzést a járás/régió elhelyezkedési számaival és átlagbérrével és ennek fényében elemzéseket készíteni
- Hallgatóra konvertált felsőoktatási kiadások és költségek és képzés megtérülés vizsgálata
- Régiók önszelekciója felvételikor, eltérő oktatási kultúra elemzése

A kutatási témák egy része több kutatási modulban is releváns vizsgálati téma lehet, hiszen a kutatási kérdésre a különböző adatbázisokból más jellegű válaszokat (is) lehet adni. A kutatási témajavaslatok kutatási koncepciói kerülnek bemutatásra, a részletes és pontos kutatási tervek elkészítése nem képezte a feladat és workshopok tartalmát – csak a kutatási témák és célcsoportok azonosítása. A kutatási javaslatok egy része beépítésre kerül a kutatási portfólióba – például a duális képzési hallgatókra, mint új célcsoportra vonatkozó kérdések a 2019-es lekérdezési hullámban már megjelennek.

Munkavállalási attitűdök

Az új generációs fiatalok munkavállalási 'elvárásai' teljesen mások, mint a korábbi generációké. A foglalkoztatók számára kérdés, hogy milyen döntési elemek alapján választanak munkahelyet, mi a munkahely-karrierváltások oka. A foglalkozási percepció a megújított, tematikus blokkokra tagoló Frissdiplomás kérdőív egyik speciális tematikus kérdésköre, amely részletes vizsgálatra kerül az elkövetkező 3-5 évben.

A kutatás lehetőséget ad a pályakezdő diplomások szubjektív véleményének megismerésére a végzett munkájukkal kapcsolatban. Ezen a széles témán belül kiemelten fontos a nemzetközi szakirodalom alapján is a képzettség és a végzett munka illeszkedésének vizsgálata, amelyek illeszkedése alapvető indikátor a felsőoktatás működésének értékelésekor. A téma bevett módon megközelíthető objektív mérési módszerrel, de attitűdökről lévén szó, konkrétan az alulfoglalkoztatás, túlképzés szubjektív megítélésének vizsgálata önálló vizsgálatként is fontos.

Kiinduló kutatási hipotézis az, hogy az új generációs fiatalok munkavállalási elvárásai teljesen mások, mint a korábbi generációké.

A hazai és a nemzetközi szakirodalomban az elhelyezkedési idő az egyik legáltalánosabb indikátora a képzések eredményességének, a korábbi és a jelenleg tervezett tematikus kutatások körében is kiemelt figyelem irányul rá. Ugyanakkor önmagában az elhelyezkedési idő hossza nem feltétlenül van direkt kapcsolatban a képzés sikerességével. A hosszabb elhelyezkedési időt magyarázhatja az is, hogy a hallgató/frissdiplomás „kivárja”, hogy az igényeinek, elképzeléseinek leginkább megfelelő foglalkozást találja meg. A „kivárást” nyilvánvalóan befolyásolják a családi körülmények – az, hogy mennyire kényszerül rá a fiatal arra, hogy a képzés befejezését követően azonnal, folyamatosan jövedelme legyen; az, hogy milyen regionális preferenciái vannak az elhelyezkedést illetően (közvetlen lakókörnyezet/Magyarországon belüli területi mobilitási hajlandóság/ külföldi munkaerőpiac); és az ezekkel nyilvánvalóan összefüggő általános munkavállalási attitűdök.

Hosszú távon a munkavállalási attitűdök vizsgálatát a középiskolás évektől tartanám igazán célravezetőnek, mivel ekkor születnek azok a felsőoktatási döntések, amelyeket már jelentősen befolyásol az, hogy milyen munkaerőpiaci elképzelései vannak a fiatalnak – de ez nyilván túlmutat a jelenleg tervezhető kutatások lehetőségén.

A FIR+DPR vizsgálat összekapcsolása lehetőséget nyújt arra, hogy ne csak szubjektív, de objektív kritériumok alapján is vizsgálhassuk a hallgatók és friss diplomások munkavállalási attitűdjeit illetve munkába állási stratégiájukat; a survey alapján feltárulhatnak a fiatalok munkaerőpiaci preferenciái, illetve a kényszeri:

- megcélzott munkaerőpiac regionális jellemzői (közvetlen lakókörnyezet/Magyarországi területi mobilitási hajlandóság/
- elhelyezkedési kényszerek (azonnali jövedelem szükségessége, összefüggésben a családi háttérrel)

- biztonság, stabilitás iránti igény; vállalkozási hajlandóság/igény
- az előzőekkel összefüggésben: jövedelem-elvárások
- család és munka összeegyeztethetősége

A DPR survey retorpektív tény-adatai alapján feltárulhat

- a (szülői) családi támogatás jelentősége a preferenciák (és a tények) alakulásában
- a hallgatói jogviszony alatt végzett munka /munkák és a munkavállalási attitűdök/stratégiák kapcsolata (itt érdemes kiemelni a megcélzott munkával kapcsolatos, illetve ezzel nem kapcsolatos munka hatásainak különbségét)

A FIR adatbázissal való összekapcsolás révén pedig az tárulhat fel, hogy a különböző munkavállalási attitűdök/célok milyen hallgatói tanulmányi stratégiákkal kapcsolódnak össze:

- képzések/intézmények közötti mozgások, aktív hallgatói utak
- befejezett képzések illetve kilépés a képzésből, a munkaerőpiaci attitűdök és stratégiák tükrében

Tágabb értelemben a kutatás hozzájárulhat ahhoz, hogy a fiatal diplomások egyéni perspektíva-érzetét („elégedettségét”) milyen képzési és munkaerőpiaci tények befolyásolják jelentősen.

Megtérülés vizsgálata képzésenként

A vizsgálat célja, a humántőke- elméletből kiindulva, a felsőfokú tanulmányok, mint egyéni szintű, tanulmányi időráfordítással definiált befektetés megtérülésének feltárása, melynek során képzési területenként vetjük össze az átlagos tanulmányi időráfordítást a képzési területre jellemző átlagkeresetekkel.

A tanulási intenzitás adatok kiegészítő adatbázisokból is származhatnak, míg a munkaerőpiaci megtérülésre vonatkozó információk a DPR – Adminisztratív Adatbázisok Egyesítése kutatási modulból kerülnek beemelésre. A különböző adatbázisok eredményeinek együttes vizsgálata egyedülálló lehetőséget nyújt a tanulmányokba való befektetés és a megtérülés párhuzamos vizsgálatára, ugyanakkor módszertani szempontból is speciális, hiszen a vizsgált információk különböző elemzési szintekről és eltérő megfigyelési időpontból származnak a vizsgált információk. Mivel makroszinten vizsgálva a felsőoktatási kimenet és a munkaerőpiaci eredményesség kapcsolata lassan változik, sőt alapvetően statikus, így tendenciák, együttjárások szintjén a két adatbázisból származó megfigyelések összevethetők. Ugyanakkor az adatok abszolút különbségeinek vizsgálata a felhasznált mutatók (tanulásra fordított idő, jövedelem), eltérő mérési skálái miatt téves következtetések levonásához vezethet, így az eredmények közlésekor kizárólag standardizált (képzési területenként az összesített

átlagtól való eltérés mértékét rögzítő) adatok szerepeltethetők. A vizsgálat elvégezhető az alap-, mester- és osztatlan képzésben tanuló, illetve végzett hallgatókra vonatkozóan is.

Lemorzsolódás predikciós és védő tényezők azonosítása

A lemorzsolódás jelensége az elmúlt években került a szakpolitika középpontjába, számos felsőoktatási fejlesztés indult el a felsőoktatási intézményekben hallgatói szinten, és kiemelt programok keretében ágazati szinten is a lemorzsolódás csökkentése érdekében.

A lemorzsolódás predikciós és védő tényezőinek azonosítása, katalogizálása új kutatási irány, amely hangsúlyos lehet minden kutatási modulban. A végzettek körében felvett survey fókuszában retrospektív módon lehet rákérdezni az esetlegesen utólag felismert rizikótényezőkre és azonosítani a bentmaradást támogató hatásokat, amelyek vagy a központi igazgatás felől érkeztek (mint például speciális képzési területi ösztöndíj – Klebelsberg program), vagy a felsőoktatási intézménytől közvetlenül.

A lemorzsolódásra ható tényezők feltárása nagyon fontos abból a szempontból, hogy segítségükkel azonosíthatóvá válnak azok a beavatkozási lehetőségek, amelyekre szakpolitikai javaslatok építhetők. A lemorzsolódás jelensége vizsgálható országosan és intézményi nézőpontból is, kutatási szempontból együttes megközelítést érdemes figyelembe venni, még akkor is, ha az intézményi lemorzsolódás kutatására, megakadályozására jó esetben maguk a felsőoktatási intézmények is figyelmet fordítanak. A FIR adatok és az AAE adminisztratív adatbázisokból származó adatok 2018-ban tervezett összekapcsolása lehetőséget ad a felsőoktatásból lemorzsolódottak munkaerőpiaci elhelyezkedésének, kereseti jellemzőinek stb. vizsgálatára, s ugyanígy láthatóvá válnak a FIR-adatokból a tanulmányi előzmények is a lemorzsolódottak esetében.

Az adminisztratív adatokban látható trendeket érdemes tovább mélyíteni és cizellálni kvalitatív vizsgálattal, vagy egy, a célcsoportra irányuló online adatfelvétellel részleteiben lehet feltárni az okokat, amelyekre később országos vagy intézményi fejlesztések alapozhatók. Ugyanígy sor kerülhet a magas kockázati csoportba tartozók, de mégsem lemorzsolódók (reziliensek) vizsgálatára is, ami által azonosíthatóvá válnak azok a tényezők, amelyek elősegítik a tanulmányok melletti kitartást. A lemorzsolódás védőfaktorainak feltárásához akár az aktív hallgatói kutatás is használható lenne, amelyet érdemes lenne ebből a szempontból új alapokra helyezni, s a kutatásba almintaként a tanulmányaikat legalább 2 féléven át passzíválókat is bevonni.

Külföldi ösztöndíjak hatása a munkavégzésre

A külföldi ösztöndíjak, részképzések hatása a felsőfokú tanulmányokra és a tanulmányokat követő munkavállalási szakaszra egyáltalán nem feltárt, nem kutatott. Tematikus kutatási blokkban, vagy akár önálló tematikus kutatásban vizsgálható mélyebben a témakör.

Nyelvvizsga és annak szintje, száma hatása a bérre, elhelyezkedésre

A nyelvvizsga-hatás online kérdőívben jobban vizsgálható, mint adminisztratív adatokban. A FIR-ben a bejelentési kötelezettség leginkább annak a nyelvvizsgának a szintjére terjed ki, amely szükséges a diplomaszerzéshez; a további nyelvvizsgák bejelentése esetleges és nincsen kontroll adminisztratív adatbázis jelenleg, amely validálni tudná a bejelentett adatokat. A survey lehetőséget ad arra, hogy a nyelvtudás mértéke és nyelvvizsgával való rendelkezés és felsőoktatási-munkavállalási életút adatai integráltan elemezhetőek legyenek.

Munkaerőpiaci kompetenciák mérése

A legtöbb nemzetközi kutatásnak része a munkaerőpiaci kompetenciák mérése, a magyar pályakövetési rendszerben önálló tematikus blokkban vizsgálható a kérdéskör: rendkívül hasznos visszajelzéseket ad az oktatás „minőségéről”, jól használható sztenderd vizsgálati metódusai immáron kialakultak (az egyes kompetenciákból „mennyi kellene a jelenlegi munkájához” – ehhez képest „mennyivel rendelkezett végzésekor” – osztályzatok).

Regiszter alapú survey

A regiszter alapú survey használata módszertanilag akkor hasznos, ha egy-egy speciális kutatási téma célzott vizsgálatát tervezzük. A FIR-ben tárolt hatósági adatok jelentős számú háttérváltozóként jelenhetnek meg az elemzésben, a FIR-ben tárolt adatkörök számossága olyan nagy, hogy kérdőív keretei között lehetetlen is lenne lekérdezni azokat, ezért érdemes automatizáltan 'beemelni' a kérdőívre adott kérdések válaszai mellé.

KIR+FIR+survey összekötés

A Frissdiplomás kutatásban jelenleg a válaszadót kérdezzük meg a képzési életútról, illetve ezt egészíti ki intézményi adatszolgáltatás. A regiszter alapú survey lehetőséget ad az OH különböző szakrendszereiben tárolt adminisztratív adatok és a kérdőívre adott válaszok integrációjára is, így jobban feltárható a képzési háttér. A regiszter alapú survey pilot kutatásba már beemelésre kerültek FIR adatkörök, ezek bővíthetők a KIR-ben tárolt adatokkal, mint például a CSHI index, OKM eredmények, Felvi bizonyos adatai a szociális helyzet vonatkozásában.

A KIR (OKM)+FIR+ Survey összekötés jelentőségét az adja, hogy kibővítheti a hallgatói lemorzsolódás elemzésének szempontjait, hiszen jelentősen több változó áll rendelkezésre az elemzéshez.

A felsőfokú végzettséget elérők száma (ami többek között fontos EU indikátor is) jelentősen függ attól, hogy kik, milyen döntési utakon keresztül jutnak el/nem jutnak el a felsőoktatásba. Ennek során a belépési szelekció/önszelekció – korábbi kimeneti eredmények és családi háttér vizsgálata (különösen néhány érzékeny társadalmi csoport, illetve hiányszakma esetében) tűnik az oktatáspolitikai döntések szempontjából is kiemelt fontosságú kutatási területnek.

A hallgatói lemorzsolódás kérdéskörének vizsgálata során a hazai és nemzetközi „szokásos” indikátorokon (sikeres képzés kérdésköre, tanulmányi idő túlfutás, stb) túl fontosnak tűnik annak vizsgálata is, hogy a hallgatóknak milyen céljaik vannak a felsőoktatási tanulmányokkal, ők maguk milyen kimeneteket tartanak sikeresnek, illetve sikertelennek, tehát hogy milyen munkaerőpiaci céljaik vannak, illetve, hogy a munkaerőpiac milyen képzési kimeneteket preferál.

Ebből a szempontból valószínűleg nagy jelentősége van annak is, hogy milyen munkaerőpiacot céloz meg egy hallgató a felsőfokú tanulmányok választása előtt, alatt és után: bizonyos állások, munkaerőpiaci szegmensek (pl. állami) esetében a formális képzettség (diploma) szükséges, míg más munkaerőpiaci szegmensek a formális végbizonyítványnál nagyobb jelentőséget tulajdoníthatnak az adott intézményben megszerzett tudásra, kompetenciákra.

Lemorzsolódás predikciós és védőtényezők azonosítása

A Frissdiplomás kutatási modul végzettek körében történő adatfelvételhez képest a kutatás újdonsága az lehet, hogy képzési szintenként és évfolyamonként azonosíthatók a lemorzsolódás előrejelző változói, valamint a védőhatást kiváltani célzó programok időközbeni értékelésére (változók, és nem program szintjén) is lehetőség nyílik.

Hallgatói szociális helyzet elemzése, elemzési kör továbbfejlesztése

A fiatalok szociális helyzete jól mérhető egy speciális „négydimenziós rétegződésmodell”-el, amely a ZSKE-n került kialakításra, a kialakított modell működése tesztelhető nagyobb mintán is. A megelőző kutatásban különösen az „életút” alakulásának vizsgálata hozott fontos, új eredményeket, a törzskérdőív kiegészült az életeseményekre vonatkozó kérdésekkel és olyan új magyarázó tényezőket jöttek létre belőle, amelyek fontos kiegészítést adtak a „rétegspecifikus oktatás” továbbfejlesztéséhez is. Mint kiderült, egyáltalán nem mindegy, hogy a hallgatóink saját háztartást vezetnek, vagy még a szüleiknél élnek, van-e párkapcsolatuk, gyerekük. Más problémákkal küzdenek az eltérő „életciklusban élő” hallgatóink, így speciális segítséget igényelnek az oktatásuk során is. Ugyanez igaz a végzett hallgatóink esetében is. Önmagában tehát egy-egy változó nem méri elég jól a szociális helyzetet, különböző változók összefüggését kell vizsgálni a megfelelő elemzéshez.

Elhelyezkedési idő vizsgálata

Az elhelyezkedési idő vizsgálata, e folyamat dinamikája, ebben mutatkozó mintázatok azonosítása pl. szakterület/szakmacsoport, esetleg képzési jellemzők alapján a nemzetközi szakirodalomban az egyik olyan indikátor, amely az egyik legfontosabb jelzés, visszacsatolás a felsőfokú képzés eredményességéről. Egyéni szinten erre az információra kíváncsiak a hallgatók, amikor továbbtanulási döntést hoznak (mit tanuljanak és azt hol, melyik intézményben tanulják). Intézményi szinten emellett ez az indikátor jelzi azt is, hogy mely képzettségre milyen mértékben van szükségük a munkáltatóknak; illetve hogy az azonos jellegű tanulmányokat végzők esetében melyik ugyanazt a képzést nyújtó intézmény diplomásai közül választanak szívesebben.

A hazai helyzet általános feltárásán túlmenően vizsgálható lenne, hogy adott esetben, ha a pályakezdő diplomásnak választania kell, az adatok alapján mely döntés (trade-off) tűnik gyakoribbnak:

- gyorsabb elhelyezkedés, akár azon az áron, hogy a munka kevésbé illeszkedik majd a tanulmányokhoz
- a tanulmányokhoz jobban illeszkedő munka, még ha az álláskeresés hosszabbra is nyúlik.

Az elemzés képzési területenként történne, figyelembe venne egyéb háttérváltozókat, mint pl. családi háttérrel is.

Intézményi szinten az lenne vizsgálható, hogy a vállalatok, munkáltatók diplomás munkaerőigényeik kielégítésekor milyen mértékben döntenek „lokális szempontok” szerint. Vagyis a helyi munkáltató mikor, miért részesíti előnyben a helyi (környékbeli) intézmény végzősét, milyen gazdasági ágazatokban, mely képzési területeken tűnik tipikusnak ilyen gyakorlat az adatok alapján. Kicsit általánosabban fogalmazva arról is szó van, hogy az elhelyezkedési idő vizsgálatoknál figyelembe kell venni a helyi munkaerőpiac sajátosságait, mind a diplomás kínálat, mind a munkáltatói kereslet szempontjából. Ennek lehetnek objektív vonatkozásai, de szubjektív „lokális preferenciák” szerepet kaphatnak, területileg eltérő módon és mértékben (pl. Budapesten talán nem, más vidéki egyetemi városokban különböző súllyal).

2018-as adatintegrációból: új célcsoport: duális hallgatók vizsgálata

A duális hallgatói célcsoport új célcsoport a felsőoktatásban. Az elmúlt években jelentősen nőtt a duális hallgatói kör létszáma, évente körülbelül 600-700 fő lép be ebbe a képzési formába. A lemorzsolódás viszont a duális képzési hallgatók körében létező jelenség, ezért szükséges új célcsoportként megvizsgálni a duális képzésben részt vevő hallgatói jellemzőket és képzési életutakat.

Térbeli mobilitás vizsgálata: lakóhely-képzési hely-munkavégzési hely közötti mobilitás

A földrajzi mobilitás kérdése újszerű és fontos kutatási szempont, elvégzéséhez alapos módszertani vizsgálat és előkészítő munka elvégzése mellett van rá esély, hogy ezen dimenziók mentén is értékelhető adatokhoz juthatunk.

A regionális fejlődésben a felsőoktatásnak kiemelt szerepe van, s oktatáspolitikai szempontból sem mellékes annak vizsgálata, hogy milyen az egyes képzések országos lefedettsége, továbbá milyen a helyi kereslet és a helyi kínálat összhangja. Még ha nem is óriásiak a távolságok országon belül, a magas utazási és vagy lakhatási költségek sokakat elrettentenek attól, hogy távolabbi településen folytassanak felsőfokú tanulmányokat, vagy akadályként jelentkeznek a már megkezdett képzések során. Egyik fontos kutatási kérdés ezért a lakóhely és a képző intézmény országon belüli elhelyezkedésének és távolságának vizsgálata részben a lemorzsolódás, a tanulmányi sikertelenség egyik lehetséges kockázati tényezőjeként, másrészt mint a „szelektív elvándorlás” potenciális kockázati tényezője.

Vizsgálható a felsőfokú képzés és a munkaerőpiaci viszonyok területi összefüggése is, azaz, hogy egy adott egyetem, egy adott képzés mennyire célozza a helyi, regionális munkaerőpiacot, s mennyire képez az országos munkaerőpiacra. Ehhez a jelenleginél részletesebb munkahelyi adatokra van szükség, áthidaló megoldásként a végzetek lakóhelye is megoldást jelenthet. Fontos kutatási kérdés, hogy mely képzési területek végzettjei esetében jellemző az elvándorlás, s melyek azok a szakképzettségek, amelyek esetében a képzés után a végzett nagyobb valószínűséggel visszatér eredeti lakóhelyére. Különösen a pedagógusképzés és az orvosképzés (ahol az állam nagy foglalkoztató) esetében érdemes lenne megvizsgálni, hogy a területi hiányok oldhatók-e valamilyen célzott támogatással. Mindehhez azonban a területi összefüggéseket nem csupán a megye, hanem a kistérség és a településtípus szintén is vizsgálni szükséges.

Külföldi ösztöndíjak hatása a munkavégzésre

A nemzetközi kutatási eredmények arra mutatnak rá, hogy a külföldi tanulmányi és munkatapasztalatoknak a későbbi karrierút szempontjából számos pozitív hatása van. Az Eurostudent felmérés adatai szerint a magyar hallgatók az országok közötti összevetésben ugyan nem tartoznak a leginkább mobilak közé, viszont az arányok növekvő tendenciát mutatnak és valószínűleg sajátos mintázatok is kirajzolódnak (pl. képzési jellemzők és társadalmi státusz szerint).

A kutatási kérdéseknek több iránya lehet, vizsgálati fókuszokba célszerű beemlíteni:

- a külföldi tanulmányok, részképzések munkaerőpiaci hasznosulását (végzés utáni elhelyezkedési idő, jövedelem, munkakör, munka jellege, munkavállalási attitűdök)
- a külföldi résztanulmányok felsőoktatási tanulmányokra gyakorolt hatásait: kreditszerzés, passzíválás, mennyire késlelteti az időben való végzést, mikor illeszthető be a tanulmányokba (vannak-e képzésterületi vagy egyéb sajátosságok)

Alternatív munkaerőpiaci formák elterjedése a korai munkaerőpiaci életúton (echo, kata, vállalkozó)

Az alternatív új foglalkoztatási formák megjelenéséről és elterjedéséről nincsen jelenleg releváns kutatási tapasztalatunk a felsőfokú tanulmányokat folytatók körében. Vizsgálati kérdések például a munkakörök és foglalkoztatási formák (ev, kata, ekho stb.) jelenléte, halmozása, ezek alakulása, tipikus újtjai képzési területenként, szakonként, egyéb szempontok szerint.

Nemek közötti bérkülönbségek vizsgálata

Az AAE adatbázis lehetővé teszi a nemek közti bérkülönbség elemzését, a különbség mögötti tényezők vizsgálatát. A tényezőre bontás módszerével vizsgálható, hogy a bérkülönbséghez milyen mértékben járul hozzá az, hogy:

1. férfiak és nők eltérő arányban vannak jelen az egyes képzési területeken (összetételhatás);
2. a képzési terület befolyásolja a béreket (képzésiterület-hatás)

A kutatás a tényezőkre bontás módszerével képes meghatározni, hogy éri-e diszkrimináció a nőket – azaz: van-e bérkülönbség, és ha igen, mekkora az ugyanolyan képzési területen végzett férfiak és nők között.

Hiányszakmák az állami alrendszerekben

Kevés kutatási fókusz helyeződik arra, hogy a hiányszakmánként azonosított munkaköröket milyen mértékben töltik be felsőoktatásban végzett hallgatók, az előregedő szakmák esetében milyenek a felsőoktatási kibocsátás számai (például pedagógus, gyógytornász, konduktor stb).

Kimeneti sikeresség a képzési befektetés függvényében

A vizsgálat a felsőoktatási intézményrendszer által kínált számos befektetesként értelmezhető tényező (magasabb képzési szint, intézmény/képzés bekerülési nehézsége, hosszabb képzési idő, külföldi tanulmányok végzése, szakterületi munkavállalás) hatását elemezné két kimeneti jellemző – az elhelyezkedési idő és a bruttó havi jövedelem - alakulására a végzést követő években. A befektetés/megtérülés szakterület-specifikus elemzése során elsősorban a BA/MA átlépés esetleges munkaerőpiaci hozadéka válik elemezhetővé

Kutatási kérdés: Mely szakterületek esetében díjazza a munkaerőpiac a magasabb szintű képzettséget? Ez milyen viszonyban áll a BA/MA átlépés szakterületi nagyságrendjével?

Doktori képzést megelőző képzési utak

Amennyiben az AAE adatbázis tartalmazza a doktori képzési részvétel státuszváltozóját, az e mögötti megfigyelhető képzési sajátosságok vizsgálata lehet a cél. A vizsgálat tárgya, hogy milyen felsőoktatási tanulási életutak, stratégiák jellemzik leginkább a doktori tanulmányokhoz vezető utat. Ezek lehetnek a tanulmányok

időtartama, szakterületi avagy intézményváltások, párhuzamos képzések, munkavállalás stb. Másfelől, a doktori képzések jellemezhetőek hallgatóik párhuzamos munkavállalási mintázataival is. A szakterület-specifikus elemzés itt is adekvát.

Kutatási kérdés: Tudományterületek szerint kimutatható-e eltérés a doktori képzésig vezető tanulmányi életutakban? A doktori képzésen belül mutatkoznak eltérések a munkaerő-piaci részvétel szerint?

Közszféra felé irányuló frissdiplomás foglalkoztatás képzési jellemzői

Amennyiben az AAE erre (akár képzett) változószinten lehetőséget biztosít, a köz- és magánszféra mint foglalkoztató vizsgálatár irányuló kutatásban áttekintésre kerülne a két szféra közti különbség a frissdiplomás foglalkoztatási kondíciókban (álláskeresési idő, munkabér, munkaidő) másfelől pedig a foglalkoztatottak képzési és demográfiai háttérjellemzői válhatnának megvizsgálhatóvá szakterület-specifikus bontásokban, különös tekintettel azokra a területekre (pl. jogi, gazdasági) melyek nem kizárólagosan köz- avagy magánszférához kötött foglalkoztatást kínálnak (ilyen a pedagógiai, egészségügyi terület pl.).

Kutatási kérdés: Kiknek jelent előnyt avagy foglalkoztatási lehetőséget a közszférában történő elhelyezkedés?

Az AAE, mint adatintegrációs adatbázis képzési szintű vizsgálatok elvégzésére alkalmas. A felsőoktatási pályakövetés esetén szükséges egyéni életút jellegű vizsgálati módszertan kialakítása az OH Felsőoktatási Elnökhelytességen kialakított módszertan alapján.

Tanulmányok melletti illeszkedő/nem illeszkedő munkavégzés és hatása a végzésre, lemorzsolódásra

A lemorzsolódás rizikótényezői között hangsúlyosan jelenik meg a tanulmányok melletti, tanulmányokhoz nem kapcsolódó munkavégzés. Képzés szintű vizsgálatokra volt korábban is lehetősége, de egy teljes belépő évfolyam képzési és munkaerőpiaci életútjának párhuzamos vizsgálata egyéni szinten kirajzolhat különböző életút-mintázatokat és trendeket. A hipotézisek szerint a képzési területek többségénél 'megéri' a felsőfokú végzettség (és magasabb szintű felsőfokú végzettség) megszerzése; a végzést követő munkaerőpiaci adatok összevethetők a felsőfokú végzettséget megszerzettek és képzés abbahagyók adataival.